

Archeologienota Menen – Park Ter Walle

Deel 3: programma van maatregelen

Davy Herremans

Goed in erfgoed
Adolf Baeyensstraat 134G
9040 Sint-Amandsberg
www.goedinerfgoed.be

Colofon

Projectcode 2018B126 & 2018B81
Archeologienota Menen – Park Ter Walle

Opdrachtgever

A.G.B. Woonbedrijf Menen
Sluizenkaai 78
8930 Menen

Uitvoerder

Goed in erfgoed Comm. V.
Adolf Baeyensstraat 134G
9040 Sint-Amandsberg
BTW BE 0669.484.003

© 2018 – Goed in erfgoed Comm. V.

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van Goed in erfgoed Comm. V.

Goed in erfgoed Comm. V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoud

Programma van maatregelen.....	4
1. Beschrijvend gedeelte	4
1.1. Administratieve gegevens	4
1.2. Aanleiding vooronderzoek	4
2. Gemotiveerd advies	5
2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek	5
2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site	5
2.3 Impactbepaling van de geplande werken	6
2.4. Potentieel tot kennisvermeerdering	7
2.5 Programma van de maatregelen.....	8

Programma van maatregelen

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

- Initiatiefnemer: AGB Woonbedrijf Menen, Sluizenkaai 78, 8930 Menen
- Projectcode bureauonderzoek: 2018B126
- Sitecode: ME-PTW-2018
- Nummer van het wettelijk depot of buitenlands equivalent hiervan: nvt
- Erkende archeoloog: Herremans Davy - OE/ERK/Archeoloog/2017/00166
- Locatie projectgebied: Park Ter Walle
- Bounding Box: xMin,yMin 3.12469,50.7978 : xMax,yMax 3.12783,50.8002
- Oppervlakte percelen: +/- 28451,43 m²
- Kadaster: Menen, 1ste Afdeling, Sectie E nr° 1008F79
- Termijn bureauonderzoek: 05/02/2018-19/02/2018
- Thesauri Inventaris Onroerend Erfgoed: Bureauonderzoek
- Onderdeel archeologische zone: ja
- Verstoorde zones: Er situeren zich verstoorde zones binnen het projectgebied. Er is geen aanduiding van gekarteerde zones waar geen archeologie meer te verwachten is.
- Topografische kaart: Verslag van resultaten, figuur 1
- Kadasterkaart: Verslag van resultaten, figuur 2
- Overzichtsplan Verslag van resultaten, archeologische zones versus gebieden waar geen archeologie wordt verwacht: figuur 3

1.2. Aanleiding vooronderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

1.3 Resultaten bureauonderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

2. Gemotiveerd advies

2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek

De voorgelegde archeologienota betreft de neerslag van een archeologisch vooronderzoek op basis van bureauonderzoek en landschappelijk booronderzoek. Verder vooronderzoek op het terrein met of zonder ingreep op de bodem was niet mogelijk omwille van de huidige bebouwing en het actuele landgebruik (zie Verslag van Resultaten). De archeologienota op basis van bureauonderzoek en landschappelijke wordt beschouwd als volledig. De vergaarde data leveren voldoende informatie om een afdoende inschatting te maken van het potentieel tot archeologische kennisvermeerdering.

2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site

De terreinen hebben een hoog archeologische potentieel met vooral kans op sporen van de Vroegmoderne en Moderne stadsversterking van Menen. De vroegste kaarten tonen een gracht zoals aangelegd in functie van de eerste gebastioneerde omwalling in 1578 (Montigny-Vesting). Onder de versterkingswerken van Vauban (1669-1689) werd de gracht verder verbreed en aan de buitenzijde voorzien van een mogelijk buitenwal met daarop een bedekte weg en een glacis. De Geluwebeek brak ter hoogte van het projectgebied door het glacis. Een bedekte weg leidt naar en vooruitgeschoven bastion. De ontwerpplannen van de Hollandse versterking tonen de aanleg van een bijkomende tweede kom/gracht voor de buitenwal. Op de Villaretkaart (situatie na opgave van de versterking) is er van deze kom echter geen sprake en lijkt de opbouw erg gelijk aan de oude Vaubanversterking. De vraag is dan ook in hoeverre de plannen uit begin 19de eeuw ook daadwerkelijk werden uitgevoerd.

De versterkingsbouw door de eeuwen heen en ook de latere 19de-20ste eeuwse bouwactiviteit hebben hun impact gehad op de oorspronkelijk topografie. De kans op bewaarde sporen uit vroegere perioden is eerder klein, tenzij onder de historische opwerpingen (zie ook booronderzoek). Het is echter zo dat het projectgebied zich in het oorspronkelijke alluvium van de Geluwebeek bevindt, een eerder drassig gebied dat vooral kon dienen als weiland. Oudere vindplaatsen uit de prehistorie zijn niet uitgesloten, maar situeren zich op geruime diepte ruime buiten het bereik van de geplande ingrepen.

Uit het landschappelijk bodemonderzoek was het mogelijk een globaal beeld te vormen van de bodemopbouw binnen het projectgebied in kader van de gekende historische stadsomwallingen. Uit de boringen werden drie lithologische eenheden of afzettingen geobserveerd die de globale opbouw van dit sterk antropogene landschap beschrijven. In

boring B1 en B3 was het mogelijk het oude loopoppervlak te herkennen waarop vermoedelijk de versterkingen zijn aangelegd. Dit niveau situeerde zich tussen ca. 1.66 en 2.20 m. Aan het westelijke uiteinde van de raai werd in boring B7 de opvullingspakketten van de gracht teruggevonden. Hieruit blijkt dat na de gebruiksfase de gracht een tijdje droog heeft gelegen (als nat grasland) waarna het zeer snel is opgevuld met opgevoerd materiaal. Bovenin alle boringen werd een dik antropogeen pakket gevonden die een grote variatie in sediment toonde maar overal een sterke bijmenging had met bouwpuin. Op basis van de relatieve dieptes van zowel het oude looppniveau en de gracht (en het kaartmateriaal uit historische kaartreeksen) is het hoogstwaarschijnlijk dat het huidige terrein het resultaat is van een algemene ophoging met als doel het nivelleren van het terrein tot de huidige staat. Op die manier kunnen eventuele structuren nog steeds (deels) intact bewaard zijn in de bodem. Ter hoogte van B1-B3 (de zone van de buitenwal – bedekte weg – glacis) bleek het onmogelijk om in het afdekkend antropogeen pakket een onderscheid te kunnen observeren tussen stortpakketten en eventueel opgeworpen intacte structuren. Uit boring B7 bleek dat de gracht in meerdere fasen is opgevuld en nadien opgehoogd.

De bewaringstoestand verschilt op de noordelijk en zuidelijke delen van het terrein. In het zuidelijk deel van het terrein is de bewaring relatief goed: door de ophoging na opgave van de stadsversterking is de gracht en mogelijk ook een deel van opwerpingen bewaard. In het noordelijk deel van het projectgebied waar zich de buitenwal, de bedekte weg en het glacis uitstreckte moet rekening gehouden worden met een historische verstoring in de vorm: afbraakwerken en nivelleren (deel) van de opgeworpen versterkingen , 19de en 20ste eeuwse bouwactiviteit en aanleg van verharde parkeer- en sportfaciliteiten; recente nieuwbouw en inrichting als werfzone. Hier mogen we uitgaan van mindere bewaring.

2.3 Impactbepaling van de geplande werken

De afgravingen met een impact van -1,5 m of meer zich beperken tot een aantal zones van het terrein:

- (i) alle afgravingen van -2.00 of meer situeren zich ter hoogte van de zanddump die twee jaar geleden werd gestort. De impact op de bodem is hier gering tot nihil.
- (ii) ten noorden van de dump wordt lokaal een zone afgegraven tot op -0.5 m en lokaal verder verdiept tot op diepten van 1-2.5 m (rondom wegenis). Dit is een zone met grote historische verstoring (Figuur 45-46) met onder andere diverse bouwwerken, verharding en inrichting als werfzone. In B1-B3 werd een oude bodem vastgesteld op -1.66-2.22 m. Gezien het glacis verder afhelt richting noorden, is de kans om ten noorden van de dump daadwerkelijk archeologische niveaus aan te snijden bij de geplande werken eerder klein.

- (iii) ten oosten van de dump wordt lokaal een zone afgegraven tot op -0.5 m en lokaal verder verdiept tot op diepten van 1-1.5 m (rondom parkeerplaats en wegenis). Ook deze zone kenmerkt zich door een grote historische verstoring (Figuur 45-46) met onder andere werfinrichting, verharding en hergraven van de Geluwebeek. In B1-B3 werd een oude bodem vastgesteld op -1.66-2.22 m. Gezien het glacis ook hier verder afhelt richting noorden, is de kans om ten oosten van de dump daadwerkelijk archeologische niveaus aan te snijden bij de geplande werken eerder klein.
- (iv) langs het nog bestaande vestingfront ter hoogte van de gedempte Geluwebeek wordt lokaal een zone afgegraven tot op -0.5 m en lokaal verder verdiept tot op diepten van 1-2.0 m (rondom wegenis). De bodem van de gracht situeert zich op 2.8 m en de top van de archeologisch relevante opvullagen zit op ca. 1.30 m. Dus enkel dit opvullingspakket wordt eventueel lokaal geraakt zonder zicht te krijgen op de volledige doorsnede van de gracht. De lokale diepere afgravingen situeren zich bovendien ter hoogte van de oude gedempte bedding van de Geluwebeek (de bedding als resultaat van een 19de eeuwse heruitgraving na opgave van de defensieve gracht) . De impact op eventuele archeologische structuren blijft dus beperkt.
- (v) Verspreid over het terrein wordt de wegenis afgegraven tot op -0.5 m en lokaal verder verdiept tot op diepte van 1 m. Deze afgravingen raken geen relevante archeologische niveaus en beperken zich tot de bovenste puin- en stortpaketten.
- (vi) Het skatepark wordt aangelegd op een ophoging van +0,5 m. De impact op het aanwezige archeologische erfgoed is dus beperkt.

De impact van de geplande werken op het archeologisch erfgoed is dus eerder beperkt. De herinrichting van de zone als park impliceert een behoud in situ op lange termijn van de nog deels bewaarde relictten van de vroegmoderne en moderne versterkingen.

2.4. Potentieel tot kennisvermeerdering

Er is zonder twijfel archeologisch potentieel en de verdere studie van de aarden en niet monumentale elementen van vroegmoderne stadsversterkingen biedt in theorie potentieel op kennisvermeerdering. De geplande werken betekenen verspreid over het terrein een lokale bedreiging voor het archeologische erfgoed. De afgravingen met de grootste impact situeren zich in het noordelijk deel van het terrein, meteen ook de sterkst verstoorde zone van het projectgebied, en ter hoogte van de gedempte Geluwebeek een zone waar de vestingbouw moeilijk kan worden geëvalueerd. Nergens wordt de vestingsgracht tot op de bodem aangesneden en ook de bewaarde bodem (boring B1-B3) als mogelijk aanlegvlak voor de aarden opwerpingen wordt nergens bereikt. De kans op de

nodige ruimtelijke inzichten (horizontaal en verticaal) om tot kennisvermeerdering te komen is dan ook klein.

2.5 Programma van de maatregelen

Bovenstaand gemotiveerd advies gaat er vanuit dat het potentieel tot kennisvermeerdering laag is en dat daardoor verder archeologisch onderzoek kosten-baten niet aangewezen lijkt. Er dient dus geen programma van maatregelen te worden opgesteld.